Homas
the spiritual way to success

K. Krishna Prasad Bhat
Website: http://homas.in
Email: homasonline@gmail.com
Mobil: 8000858858 /9940406777

अथ धन्वन्तरिमन्त्रप्रसङ्गात् रोगनिवृत्तिफलप्रदत्वात् कल्पान्तरोक्तः श्रीपञ्चामृतमन्त्रोपि लिख्यते —

रोगनाशन ऋषिः । पंक्तिः छन्दः । अमृतात्मा महाविष्णुर्देवता । हरये हृत् । अमृताय शिरः । अनन्ताय शिखा । हरये कवचम् । अमृताय नेत्रम् । अनन्ताय अस्त्रम् । ओं अं अच्युताय नमः । ओं सं अनन्ताय नमः । ओं ठं अमृताय नमः । ओं ऐं गोविन्दाय नमः । ओं वं विष्णवे नमः । इति पञ्चामृतमन्त्रः । पञ्चलक्षं जपेत् । रोगनिवृत्तिमोक्षप्रधानोयं मन्त्रः ॥

अथास्य न्यास उच्यते —

प्राङ्मुख उपविश्य गुर्वादीन् संवन्द्य क्ष्रौं इत्यनेन नृसिंहबीजेन दिग्बन्धनं कृत्वा, वं इत्यनेन सलिलबीजेन रेचकं कृत्वा, ठं इत्यनेन अमृतबीजेन पूरकं कृत्वा, उभाभ्यां कुम्भकं कृत्वा, पुनः ग्लौं इति भूबीजं स्वगळे स्मृत्वा काठिन्यं संभाव्य, पुनर्हृत्पद्मं चिद्रूपं तं विष्णुं ध्यायेत् ॥

क्षीरोदन्वत्प्रदेशे शुचिमणिविलसत्सैकतेमौक्तिकानां
मालाक्लृप्तासनस्थस्फटिकमणिनिभो मौक्तिकैर्मण्डिताङ्गः ।
शुभ्रैरभ्रैरदभ्रैरुपरिविरचितैर्मुक्तपीयूषवर्षै-
रानन्दी नः पुनीयादरिनळिनगदाशङ्खपाणिर्मुकुन्दः ॥

एवं ध्यात्वा वक्ष्यमाणक्रमेण उक्तैरच्युतादिभिः पञ्चभिर्मन्त्रैः दशकृत्वो न्यसेत् ॥ न्यासस्थानमुच्यते —

शिखाशिरोगण्डसघोणगण्ड-
घ्राणेषु दृक्श्रुत्क्चुबुकोष्ठयुग्मे ।
सव्यादिकण्ठा(र्णा)क्षिसचिसक्थिनेत्र
चिल्लीषु फाले रसने च मन्त्री ॥

हस्तिभिस्तु कण्ठे सभुजोपरार्ध-
शिष्टार्धयुग्मे ककुदि स्वपृष्ठे ।
कट्यां च पार्श्वद्वयजत्रुवक्षः-
क्रोडेषु नाभौ च नितम्बदेशे ॥

स्तनद्वयोरुद्वयगुह्यदेशस्फिक्जानुजङ्घायुगपद्द्वयेषु ।
गुल्फे सपार्ष्ण्यंघ्रिकपार्श्वपाणिपादद्वये च न्यसतु क्रमेण ॥

अत्रोद्दिष्टशिखास्थाने प्रणवः सर्ववाचकः ।

इति, शिखास्थाने प्रणवपूर्वकं मन्त्रं न्यसेदित्यर्थः । एवं पञ्चभिर्मूलमन्त्रैः दश-

धृत्वा सर्वपूर्वस्थानेषु न्यस्त्वा, त्रिवारं तथा विन्यसेत् । पुनः प्रथमं प्रणवमुच्चार्य पश्चान्मातृकायाः प्रथमवर्णमुच्चार्य ततः पश्चात् प्रथमं मन्त्रं न्यसेत् । पुनः प्रणवं च मातृकाद्वितीयवर्णं च तदन्ते द्वितीयवर्णं च न्यसेत् । एवं त्रिवारं वा *न्यसेत् । एवं क्रमेण पूर्वोक्तस्थानेष्वेव विन्यसेत् । तत्र षोडशस्वरस्थाने प्रारम्भे प्रणवषोडशस्वरान्ते पूर्णामृतात्मने इत्युच्चार्य तदन्ते तत्रोचितपञ्चामृत-मन्त्रपदं न्यसेत् । एवं त्रिवारं विन्यसेत् । एवं सहस्रवारं विन्यस्तं चेत् पापाद्रोगान्मुच्यते । पुनः प्रणवेन करतलं संमृज्य, प्रणवेनैवांगुलिन्यासं च कृत्वा पूर्वोक्तषडङ्गं च कृत्वा, प्रणवेन मूर्ध्नि वक्त्रे हृदि च न्यसेत् । पुनरपि ऋष्यादीन् पूर्ववत् कृत्वा पुनरपि ध्यायेत् ॥

मकुटकनकमालाहारकेयूरकाञ्ची-
कनकमणिविचित्रं चन्द्रकोटिप्रकाशम् ।
ललितललितमाद्यं मन्दहासेन्दुभासा
मुदितमुनिचकोरं चिन्तयेदम्बुजाक्षम् ॥ इति ।

अथ आरोग्यार्थं च समृद्ध्यर्थं चान्तरा वक्ष्यमाणक्रमेण ध्यायेत् । तत्प्रकारस्तु ग्रन्थबाहुल्यभयात् मूलग्रन्थैर्विना केवलमर्थतो लिख्यते—

अथारोग्यसमृध्यर्थमन्तरा चिन्तयेत्सुधीः ।

इत्यादिग्रन्थानामर्थः । मूलाधारे चतुरश्रं ध्यात्वा, तन्मध्ये चतुर्दलं पद्मं ध्यात्वा, तत्कर्णिकायां षट्कोणं ध्यात्वा, तन्मध्ये दीपाकारेण पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

पुनर्नाभौ अर्धचन्द्राकारं अम्बुबिम्बं (अम्बुजं) ध्यात्वा तन्मध्ये अष्टदलपद्मं ध्यात्वा तत्कर्णिकायां चिद्रूपं सर्वशान्तिकरं शिवं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

---

१. विन्यसेत् इति ख, ङ मातृकापाठः ।

पुनर्हृदि द्वादशदळं पद्मं भानुकराकारं विचिन्त्य तन्मध्ये भानुरूपं लोकानुरञ्जनं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

पुनर्भ्रूमध्ये द्विदळं पद्मं ध्यात्वा तन्मध्ये जलबुद्बुदसन्निभं बीजं ध्यात्वा तन्मध्ये सर्वपापहरं शिवं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

पुनर्द्वादशान्ते अर्धचन्द्राकारं सलिल (ज) विम्बं ध्यात्वा तन्मध्ये धवलमाराग्रप्रमाणं देहे अमृतधारया वर्षन्तमायुःप्रदं शिवं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥

एवमान्तरिकध्यायेन ध्यात्वा, पुनः चक्रं शङ्खं जलूकामित्यादिना धन्वन्तरिविधानोक्तक्रमेण ध्यात्वा सहस्रं मूलमन्त्रं जपेत् । एवं दिनशः कृते आयुष्मान् भवेत् ॥

ध्यानान्तरमुच्यते—

द्वादशान्ते चन्द्रबिम्बं सूक्ष्मवृत्ताकारं ध्यात्वा, तन्मध्ये पञ्चामृतविष्णुं ध्यात्वा तस्य गुल्फे पीयूषधारया आर्द्ररूपं च प्रसन्नं भक्तवत्सलं च ध्यायेत् । तस्मात् शिरोरोगज्वरोन्मादपिळकादिभिः पित्तार्तिक्षुत्पिपासाभ्यश्च विमुच्यते । नात्र संशयः ॥

प्रयोगान्तरम्—

सितकमलनिषण्णं काशकुन्देन्दुगौरं
रथचरणदराढ्यं भावयेद्वासुदेवम् ।
सितगरुडकरोद्यत्कुम्भपीयूषसिक्तं
सकलदुरितशत्रुक्ष्वेळकृत्यादिशान्त्यै ॥ इति ॥

अस्यार्थः — कमले स्थितं धवलदेहं चक्रशङ्खधरं च शुभ्रगरुडस्य कराभ्यां पीयूषमभिषेचयिष्यमाणं पञ्चामृतविष्णुं ध्यायेत् ॥ इति ।

अथ दीक्षाकलशपूजाविधिः —

स्वविष्टरे समासीनो गुरुवन्दनपूर्वकम् ।
तालत्रयं च दिग्बन्धं कृत्वा च प्राणसंयमम् ॥

पूर्वोक्तन्यासमङ्गं च कृत्वा ध्यात्वाऽच्युतं प्रभुम् ।
अर्घ्येण पात्रं संयोज्य पुरतः स्थापयेद्बुधः ॥

गन्धपुष्पाक्षतादींस्तु क्षिपेत्तारेण वाग्यतः ।
मूलेन पूरयेत्कुम्भं कवचेनावकुण्ठयेत् ॥

जपेत् द्वादशवारं तु मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ।
अस्त्रेण रक्षयेद्भूयो द्रव्याण्यात्मानमेव च ॥

पुण्ड्रस्थानेषु सर्वेषु पूज्या द्वादशमूर्तयः ।
गन्धपुष्पादिभिर्मूर्ध्नि वासुदेवं पुनर्यजेत् ॥ इति ।

स्वविष्टरे सुखासीनं इत्यादिग्रन्थानामयमर्थः – गुरुस्सम्यगासने उपविश्य गुर्वादीन् संवन्द्य, सुदर्शनेन तालत्रयदिग्बन्धनाग्निप्राकारान् विधाय, प्रणवेन प्राणायामं कृत्वा, पूर्वोक्तप्रकारेण मूलमन्त्रन्यासं कृत्वा अङ्गऋष्यादींश्च कृत्ता ध्यात्वा जप्त्वा, सुदर्शनास्त्रमन्त्रेण कुम्भं संप्रोक्ष्य संशोध्य, पुरतः स्वस्तिकमण्डले धान्यादिपरिकीर्णे निधाय, तस्मिन् गन्धपुष्पादीन् प्रणवेन निक्षिप्य, कलादिचतुर्नवतिदेवतावाहनपूर्वकं शुद्धोदकैः मूलमन्त्रजपपूर्वकं कुम्भं परिपूर्य वस्त्रेण संवेष्टय, चूतादिस्तबकान् तन्मुखे निधाय, द्वादशवारं मूलमन्त्रं तं स्पृष्ट्वा जपेत्। पुनः सुदर्शनेन तं कुम्भं संरक्ष्य, तथैव पूजोपकरणानि आत्मानं च संरक्ष्य, पुनः, 'फालोदरहृद्गळकूपतले वामेतर-पार्श्वभुजादिगले। वामत्रयपृष्ठककुत्सु तथा मूर्धन्यपि' इत्येवमुक्तेषु स्थानेषु स्वशरीरे केशवादिद्वादशनामभिः जलगन्धैः समभ्यर्च्य, पुनः स्वमूर्ध्नि वासुदेवं जलगन्धैस्समर्चयेत् इति ॥

पुनस्तस्मिन् कुम्भे वैष्णवं पीठं संपूज्य पञ्चामृतमूर्तिं सपरिवारां

समावाह्य अङ्गन्यासादीन् विधाय, पीतवर्णस्वरूपं देवं ध्यात्वा अर्घ्यादि-भूषणान्तं मूलदेवतायाः, स्नानादिभूषणान्तं आवरणदेवतानां उपचारान्दत्वा, पुनस्सर्वत्र जलगन्धादिभिस्समर्चयेत् ॥

प्रथमं केशवादिद्वादशनामभिर्देवस्य ऊर्ध्वपुण्ड्रस्थानेषु समर्चयेत्। वासुदेवाय नम इति मूर्ध्नि समर्चयेत्। वैजयन्तीमालायै नमः। श्रीवत्साय नमः। कौस्तुभाय नमः। इत्येतान् देवस्य तत्तत्स्थानेषु उरःकण्ठादिषु समर्चयेत् ॥

पुनरङ्गैः प्रथमावृतिः। पुनः, अनन्ताय० गोविन्दाय० विष्णवे० अमृताय० इति पूर्वादिदिक्षु। कान्त्यै० लक्ष्म्यै० तुष्ट्यै० पुष्ट्यै० इति आग्नेयादिषु कोणेषु। एवं द्वितीयावृतिः। चक्राय० शङ्खाय० गदायै० पद्माय० चापाय० असये० मुसलाय० (वरदाय०) इति तृतीयावृतिः। ध्वजाय० पक्षीन्द्राय० चन्द्राय० आदित्याय० इति पूर्वादिदिक्षु। विघ्नाय० (विघ्नेशाय०) आर्याय० दुर्गायै० विष्वक्सेनाय० इति आग्नेयादिविदिक्षु। एवं चतुर्थ्यावृतिः। इन्द्रादिभिः पञ्चमी। वज्रादिभिः षष्ठी। एवं कलशे समभ्यर्च्य पायसं च निवेद्य, अग्नौ वैश्वदेवं च हुत्वा, पार्षदेभ्यो बलिं दत्वा देवं नत्वा आचम्य देवसन्निधौ गत्वा निवेद्यं विसर्जयेत्। पुनरापोशनं दत्वा निर्माल्यं विष्वक्सेनाय समर्पयेत्। पुनर्जलगन्धपुष्पधूपदीपैः समभ्यर्च्य, पुष्पाञ्जलिं कृत्वा, पुनर्मूलमन्त्रेण जलगन्धादिभिः शिष्यदेहं विशोध्य, तं कलशेनाभिषिञ्चेत्। पुनः स शिष्यः शुक्लवस्त्रद्वयं संधार्य गुरुमुपसर्प्य नत्वा (नमेत।) उपसन्नाय तस्मै शिष्याय गुरुः श्रीपञ्चामृतमन्त्रमुपदिशेत्। पुनः (शिष्यः) पञ्चलक्षं जप्त्वा तिलैः दशांशं वा पञ्चसहस्रं वा हुनेत् पुरश्चरणार्थम् ॥

अथ प्रयोगविधिः —

जुहुयात्पञ्चसहस्रं क्षीरेण ज्वलितेऽनले।
ज्वर इत्यादिकं हित्वा शान्तिं पुष्टिमवाप्नुयात् ॥

प्रयोगान्तरम् —

घृतेन धनधान्याप्त्यै पायसेन समृद्धये ।
दीर्घायुषे च दूर्वाभिः सिद्धार्थैः शत्रुशान्तये ॥

यद्यदिच्छति तत्सर्वं जपमात्रेण सिध्यति ॥ इति ॥

सिद्धार्थ-मोहरया கடுகு

कलशविधानेऽत्रानुक्तं सर्वं पूर्वोक्तधन्वन्तरिविधानादप्याहर्तव्यम् ॥ इति श्रीपञ्चामृतविधिस्समाप्तः ॥